

سۇئال

لائلاھە ئىللەللاھ(بىر ئاللاھتىن باشقا ئىلاھ يوق) كەلىمىسىنىڭ بىلىش ، جەزىم قىلىش قاتارلىق شەرىتلىرىنى شەرھىلەپ بەرسەڭلار .

تەپسىلى جاۋاب

مەدھىيە ئاللاھقا بولسۇن .

پېشىۋا ھافىز ھەكەمىي **سۇللەمۇل ۋۇسۇل** دىگەن بىيتىدە لائلاھە ئىللەللاھنىڭ شەرىتلىرىنى مۇنداق بايان قىلغان : بىلىش ، جەزىم قىلىش ۋە قوبۇل قىلىش * * * * * ھەمدە بويسۇنۇش ، شۇڭا قۇلاق سال گىپىمگە . راستچىلىق ، ساپدىللىق ۋە سۆيۈش * * * * * نىسىپ قىلىسۇن ئاللاھ سىنى ئۆزى ياخشى كۆرگەنگە .

بىرىنچى شەرىت : بىلىش . ئۇنىڭ مەنىسى : شاھادەت كەلىمىسىدىكى ئىنكار قىلغاننى ئىنكار قىلىش ، مۇقەررەلەشتۈرگەننى مۇقەررەلەشتۈرۈش . ئۇنىڭ ئەكسى بولسا بىلمەسلىك . ئاللاھ مۇنداق دىگەن : **بىلگىنىكى ، ئاللاھتىن باشقا (ھەقىقىي) ئىلاھ يوق** . [مۇھەممەد: 19] **پەقەت ھەقىقەتكە (يەنى ، بىر ئاللاھتىن باشقا ئىلاھ يوقلۇقىغا) گۇۋاھلىق بەرگەن ، ھەمدە ئۇنى بىلگەنلەر (يەنى ، تىلى بىلەن سۆزلىگەن نىمىنىڭ مەنىسىنى دىلى بىلەن بىلگەنلەر) بۇنىڭدىن مۇستەسنا .**

سەھىيەتە ئۇسماندىن (ئاللاھ ئۇنىڭدىن رازى بولسۇن) نەقىل قىلىندىكى ، ئاللاھ ئەلچىسى (ئاللاھنىڭ تەرىپلىشى ۋە ئامانلىق ئۇنىڭغا بولسۇن) مۇنداق دىگەن : **كىمكى بىر ئاللاھتىن باشقا ھەقىقىي ئىلاھنىڭ يوقلۇقىنى بىلگەن ھالدا ئۆلسە جەننەتكە كىرىدۇ .** ئىككىنچى شەرىت : جەزىم قىلىش . يەنى ، بۇ كەلىمىنى سۆزلىگۈچى ئۇنىڭ مەنىسىنى قەتئىي جەزىملەشتۈرگەن بولۇش . چۈنكى ، ئىمان (ئىشىنىش) گۇمانى بىلىش بىلەن ئەمەس ، بەلكى جەزمەن بىلىش بىلەن يىتەرلىك بولىدۇ ، شۇڭا ئۇنىڭغا شەك ئارىلىشىپ قالسا قانداق بولىدۇ . ئاللاھ مۇنداق دىگەن : **ھەقىقەتەن ، مۇئىمىنلەر بولسا ئاللاھ ھەققىدە ۋە ئۇنىڭ ئەلچىسى ھەققىدە ئىشەنگەن ، ئاندىن ئۇنىڭدىن شەكلىنمىگەن ، مال-مۈلكى ۋە جىنى بىلەن ئاللاھ يولىدا كۈرەش قىلغانلار بولۇپ ، ئەنە شۇلار راستچىل كىشىلەر .** بۇنىڭدا يەنى ، ئۇلارنىڭ ئاللاھ ۋە ئۇنىڭ ئەلچىسى ھەققىدە ئىشىنىشنىڭ راستلىقىغا

شەكلىنمەسلىكىنى شەرت قىلدى . شەكلىنمىگۈچى بولسا مۇناپىقلارنىڭ بىرى . سەھىيەتە ئەبۇ ھۇرەيرىدىن نەقىل قىلىندىكى ، ئاللاھ ئەلچىسى (ئاللاھنىڭ تەرىپلىشى ۋە ئامانلىق ئۇنىڭغا بولسۇن) مۇنداق دىگەن : **ئاللاھتىن باشقا (ھەقىقىي) ئىلاھ يوق ، منى ئاللاھنىڭ ئەلچىسى دەپ گۇۋاھلىق بەر . بىر بەندە بۇ ئىككى سۆزگە شەكلىنمەستىن ئاللاھقا ئۇچراشسا ، پەقەت جەننەتكە كىرىدۇ .** يەنە بۇھەقتە ، ئەبۇ ھۇرەيرىنىڭ بىر ئۇزۇن ھەدىسىدە ، پەيغەمبەر (ئاللاھنىڭ تەرىپلىشى ۋە ئامانلىق ئۇنىڭغا بولسۇن) ئۇنى كەشى بىلەن ئەۋەتىپ مۇنداق دىگەن : **بۇ تامنىڭ كەينىدىن ئاللاھتىن باشقا ئىلاھ يوق دەپ قەلبىدە جەزىم قىلغان ھالدا**

گۇۋاھلىق بېرىدىغان كىشىنى ئۇچراتساڭ ، ئۇنىڭغا جەننەت بىلەن خۇشخەۋەر بەرگىن . بۇ كەلىمىنى سۆزلىگۈچىنىڭ جەننەتكە كىرىشىگە قەلبى ئۇنىڭغا جەزىم قىلغان ، شەك قىلمىغان يولۇشنى شەرەت قىلدى . ئەگەر شەرەت تىپىلمىسا ، نىشان تىپىلمايدۇ . ئۈچۈنچى شەرەت : بۇ كەلىمىنىڭ مەقسىتىنى قەلبى ۋە تىلى بىلەن قوبۇل قىلىش . ئاللاھ بىزگە بۇ سۆزنى قوبۇل قىلغانلارنىڭ قۇتقۇزۇلغانلىقىنى ، ئۇنى رەت قىلغانلارنىڭ جازالانغانلىقىدىن ئىبارەت بۇرۇنقى ۋەقەلىكلەرنى سۆزلەپ بەردى . ئاللاھ مۇنداق دىگەن : « (اللە صترعشتلعرعضة ظئئتعذ) زلذلم قعلغذحللارنغ، ظذلارنغث (مذشرعكلعكتعك، كذفرعدعك) قاياشلعرنغ ۋە ظذلارنغث اللئع قوئذص حوقذنغان بذتلعرنغ (مەھشەرضاهقا) توصلاتلار، ظاندغن ظذلارنغ دوزاخنغث يولعغا باشلاتلار[22-23] . ظذلارنغ توختتغص تذرذتلار، حىنكع ظذلالر (جعمع سألزعرع ۋە ظعشلعرعدغن) سذظال-سوراق قعلعنغذ[24] . (ظاندغن) ظذلالرغا: نئمعشقا (دذئادعك هالعتئلارغا ظوخشاش) بعر-بعرئلارغا ياردەم قعلمايسعلر؟ (دئئئلعذ)[25] . بەلكع ظذلالر بىضن بوئسذنغذحللارذذر[26] . ظذلالر بعر- بعرعضة قاراص مذنازعرلعرشعذذ[27] .

ظئعضة شكحللەر ظئعضة شتررضحللەررضة: سعلر (سألذتلارنغث راستلئقعلغا) قئسەم ظعحص بعرنغ ظعماندغن توسذئتذتلار دەئذذ[28] . (ظئعضة شتررضحللەر ظئعضة شكحللەررضة) ظئئتعذ: سعلر (ظأل ظعختئعارئلار بعلن) مأمغن بولمعدئلار[29] . بعرنغث سعلرئع (بعرضة ظئعضة شكحللەررضة) زورلائدعغان كحعمعز يوق ظعدع، بەلكع سعلرئع (بعرضة ظوخشاش) ظازغان قئؤم ظعدئلار[30] . صئرؤدردعضارعمعزئع بعرنغ (جازالاش) سألزعرع بعرضة تئئعشعلك بولع. بعر هئعقئقئتئ (شذ سألر بوئعئ ظازابنغ) حوقذم تئئعغذحعمعز[31] . سعلرئع بعر ظازذرذذق، حىنكع بعر هئعقئقئتئ ظازغان ظعدذق[32] . ظذلالر (بئع ظئعضة شتررضحللەر بعلن ظئعضة شكحللەر) بذ كئندئ (بئع قئامئت كئندئ) ظازابئا ظورتاقذذر[33] . بعر هئعقئقئتئ ضذناھكارلارغا مذشذذق قعلممعز، (بئع ظئعضة شتررضحللەر بعلن ظئعضة شكحللەررضة) هئعمعسئظ ظازاب قعلممعز[34] . ظذلالر هئعقئقئتئ مذشذذق ظعدعك، ظذلالرغا: بعر اللئدغن باشقا هئح ظعلاه يوق (دئلار) دئئئلئسئ، (كئلئمئ تئؤھعدئغن) تئكئبئذرذق قعلعص باش تارتاتئع[35] . ظذلالر: ظعلاهلعرعمعز هئعقئقئتئ بعر مئجذذن شاذئر ظلحئ (بئع ظذئعئ سألزعر ظلحئ) تاشلئؤئئئمدذق؟ دئئتئع .» ئاللاھ ئۇلارنىڭ بىر ئاللاھتئ باشقا ئىلاھ يوق دىگەن سۆزنى دئبئشئن باش تارتقانلىقى ، ۋە ئۇنى ئىلئب كئلگۈچىنى ئىنكار قىلغانلىقىنى جازالاش سەۋئبى قىلدى . چۈنكى ئۇلار بۇ سۆزدە ئىنكار قىلىنغاننى ئىنكار قىلمىدى ، مۇقەررەرلەشتۈرگەننى مۇقەررەرلەشتۈرمىدى . بەلكى ئىنكار قىلىش ۋە تەكئببۇرلۇق بىلەن : « ئۇ نۇرغۇن ئىلاھلارنى بىر ئىلاھ قىلماقچىمۇ ؟ بۇ هئعقئقئتئ غئلئتئ ئىش . ئۇلارنىڭ كاتئىلئرى قوزغىلئب چىقئب ئئبئئئ : مئكئگلار ، مەبۇدلئربئگلارغا ئببادئت قىلئشتا چئك تۇرۇگلار . بۇ هئعقئقئتئ بىزدىن ئرادئ قىلىنىدىغان ئىش . بىز بۇنى باشقا بىر دئندا ئاگلئمىدۇق ، بۇ پئقئت بىر ئوئدۇرما دەپ ئۇلۇغ ئاللاھنى يالغانچى قىلدى . ئاللاھ ئۇلارغا پئغئمبئرئىك(ئاللاھنىڭ تئرىپلىشى ۋە ئامانلىق ئۇنىڭغا بولسۇن) تىلى بىلەن رەددىئە بئرىپ : بەلكى هئعقئقئتئ ئىلئب كئلدى . (بۇرۇنقى) ئئلچئلەرنى تئسئئقلىدى .. دىدى . ئاندىن ئۇنى قوبۇل قىلغانلار هئعقئقئدئ : صئقئت اللئئعئ سادعق بئئدئلعرعلا جازاغا تارتئلمائدذ[40] . ظذلالر مئذم رعزقئئعئ (بئع تئرلك مئؤئلئردغن) بئھرعمئ بولعذ، ظذلالر هئرمئتلئعنغذذ[41-42] . ظذلالر نازذئئمئتلئك باغلاردا، تئختئلر ظئسئئدئ بعر-بعرعضة قارعشعص ظولئذرعذ . سەھبئئتئ ئئبۇ مۇسادىن نئقئل قىلىنىدىكى ، پئغئمبئر(ئاللاھنىڭ تئرىپلىشى ۋە ئامانلىق ئۇنىڭغا بولسۇن) مۇنداق دىگەن : ئاللاھ

مەن بىلەن ئەۋەتكەن توغرا يول ۋە بىلىم زىمىنغا چۈشىدىغان مول يامغۇرغا ئوخشايدۇ . بەزى يەرلەر سۇنى سۈمۈرۈپ نۇرغۇن ئوتياش ۋە كۆكتاتلارنى چىقىرىدۇ . يەنە بەزى يەرلەر سىلىق تۈزلەڭلىككە ئوخشاش سۇنى تۇتۇپ تۇرالمىدۇ ھەمدە ئوتياش ئۈنمەيدۇ . بۇ بولسا ئاللاھنىڭ دىنىنى چۈشەنگەن ۋە ئاللاھ مەن بىلەن ئەۋەتكەن نەرسىدىن پايدىلانغان كىشىنىڭ مىسالى بولۇپ ، شۇنىڭ بىلەن ئۇ ئۆگىنىدۇ ۋە ئۆگىنىدۇ . ھەمدە ئاللاھ مەن بىلەن ئەۋەتكەن توغرا يولنى قوبۇل قىلمىغان ۋە دىققەت-ئىتىبارىنى بەرمىگەن كىشىنىڭ مىسالى .

تۆتىنچى شەرت : بويسۇنۇش ، يەنى كۆرسىتىلگەن نەرسىگە ئەگىشىش . ئۇنىڭ ئەكسى بولسا ئەگەشمەسلىك . ئاللاھ مۇنداق دىگەن : كىمكى بەلەن قىلغۇچى بولغان ھالدا ئاللاھقا يۈزىنى(ئۆزىنى) تاپشۇرىدىكەن ، مۇستەھكەم تۇتقىغا(يەنى ، بىر ئاللاھتىن باشقا ئىلاھ يوق دىگەن كەلىمىگە) ئىسىلغان بولىدۇ . ئىشلارنىڭ ئاقىۋىتى ئاللاھقا مەنسۇپ . ئاللاھقا يۈزىنى تاپشۇرۇش دىگەننىڭ مەنىسى : بويسۇنۇش ، ئەگىشىش . ھەمدە بەلەن قىلغۇچى بولسا ئاللاھنى بىر دەپ ئىشەنگۈچى . كىمكى يۈزىنى ئاللاھقا تاپشۇرمىسا ، بەلەن قىلغۇچى بولمىسا ، ئۇنداقتا ئۇ مۇستەھكەم تۇتقىغا ئىسىلمىغان بولىدۇ . ھەمدە ئۇ ئاللاھنىڭ ئۇ ئايەتتىن كىيىنكى مۇنۇ سۆزىنىڭ مەنىسى : كىمكى كاپىر بولىدىكەن ، ئۇنىڭ كاپىرلىقى سىنى قايغۇغا سالمىسۇن . ئۇلارنىڭ قايتار جايى بىزنىڭ ھوزۇرىمىز بولۇپ ، ئۇلارغا قىلغانلىرىنى دەپ بىرىمىز . سەھىيە ھەدىيىستە پەيغەمبەر(ئاللاھنىڭ تەرىپلىشى ۋە ئامانلىق ئۇنىڭغا بولسۇن) مۇنداق دىگەن : سىلەرنىڭ بىرىڭلار تاكى ئۇنىڭ كۆڭۈل خاھىشى مەن ئىلىپ كەلگەن نەرسىگە ئەگەشمىگۈچە مۇئىمىن بولمايدۇ . مانا بۇ ئەگىشىش ، بويسۇنۇشنىڭ خۇلاسىسى مەنىسى .

بەشىنچى شەرت : راستچىل بولۇش . ئۇنىڭ ئەكسى بولسا يالغانچىلىق . بۇنىڭ مەنىسى : بىر ئاللاھتىن باشقا ئىلاھ يوق كەلىمىسىنى راستچىللىق بىلەن يۈرىكىدىن سۆزلەش ، ھەمدە ئۇنىڭ تىلى بىلەن دىلى بىر بولۇش . ئۇلۇغ ئاللاھ مۇنداق دىگەن : «
 ظعنسانلار **ظعمان ظئيتتدق** دەص قويدش بعلەنلا سعنالماي تەرك ظئتلعلمعز، دەص ظويلامدز؟2. ظذلاردعن بذرذن ظأتكەنلەرنع بعر ھەققەتتەن سعنعدزق، اللە (ظعمانعدا) راستحعللارنع حوقذم بعلعدز، (ظعمانعدا) يالغانحعللارنعمذ حوقذم بعلعدز
 ».

ھەمدە ئۇنى يالغاندىن ئېيىتقان مۇناپىقلارنىڭ ئەھۋالى ھەققىدە مۇنداق دىگەن : **كعشعلەر ظارعسعدا اللە غا ۋە ظاخعرت كنعضە ظعشەندزق دئضحعلەر بار، ھەققەتتە ظذلار ظعشەنمەيدز(يەنە ظاغزعدا ظعشەندزق دئضعن بعلەن، كأتلعدە ظعشەنمەيدز)(8).** ظذلار اللە نع ۋە مأمعنلەرنع ظالدماقح بولعدز، ھەققەتتە ظذلار تذيماستعن ظأزرعنعلا ظالدايدز(9). ظذلارنعت دعللرعدا كئسەل(يەنە مذناصعقلع ۋە شەكلعنعش)بار، اللە ظذلار نعت كئسعلنع كحەيتعۋەتتەن؛ يالغان سألعضەنلعلكعرع(يەنە يالغاندىن ظعماننع دؤا قعلغانلعلقئرع ۋە اللە نعت ظايەتلعرعنع مەسخعرة قعلغانلعلقئرع)ظلحن ظذلار قاتئع ظازابقا دحار بولعدز .

ئىككى سەھىيەتە مۇئاز بىن جەبەلدىن نەقىل قىلىنغان ھەدىيىستە پەيغەمبەر(ئاللاھنىڭ تەرىپلىشى ۋە ئامانلىق ئۇنىڭغا بولسۇن) مۇنداق دىگەن : قانداق بىر ئادەم بىر ئاللاھتىن باشقا ئىلاھ يوق ، مۇھەممەد ئۇنىڭ بەندىسى ۋە ئەلچىسى دەپ راستچىللىق بىلەن يۈرىكىدىن گۇۋاھلىق بەرسە ، ئاللاھ ئۇنى دوزاخقا ھارام قىلىدۇ .

ئالتىنچى : ساپدىللىق بولۇش . يەنى ، ئىش-ئەمەلنى شىركنىڭ بارلىق تۈرلىرىدىن ساپلاشتۇرۇش . ئۇلۇغ ئاللاھ مۇنداق دىگەن

: جەزمەتكى ساپ دىن پەقەت ئاللاھ ئۈچۈنلا بولىدۇ . ، دىگەنكى،دىنمنى ساپ قىلغان ھالدا ئاللاھقا ئىبادەت قىلىمەن.
 سەھىيەتە ئەبۇ ھۇرەيرىدىن نەقىل قىلىندىكى ، پەيغەمبەر (ئاللاھنىڭ تەرىپلىشى ۋە ئامانلىق ئۇنىڭغا بولسۇن) مۇنداق دىگەن :
 كىشىلەرنىڭ ئىچىدە شاپائىتىم بىلەن ئەڭ بەختلىك بولىدىغىنى – ئاللاھتىن باشقا ئىلاھ يوق دىگەن كەلىمىنى يۈرىكىدىن ياكى
 كۆڭلىدىن سەمىمىيلىك بىلەن دىگەن كىشى

يەتتىنچى : بۇ سۆزنى ، ۋە ئۇ مەقسەت قىلغان ۋە كۆرسەتكەن نەرسىنى سۆيۈش . ھەمدە بۇ سۆزنىڭ شەرتلىرىنى بەجا
 كەلتۈرىدىغان ۋە ئۇنى ئەمەللىشتۈرىدىغان ئەھلىنى سۆيۈش . ۋە شۇنىڭدەك بۇ سۆزگە قارشى ئادەم ياكى نەرسىدىن
 نەپرەتلىنىش .

ئاللاھ مۇنداق دىگەن : بەزى كىشىلەر ئاللاھتىن غەيرىلەرنى ئاللاھقا شىرىك قىلىۋالىدۇ ، ئۇلار ئۇلارنى خۇددى ئاللاھنى
 سۆيگەندەك سۆيىدۇ . بىراق مۇئمىنلەر ئاللاھنى بەكرەك سۆيىدۇ . ئاللاھ دەيدۇكى ، مۇئمىنلەر ئاللاھنى بەكرەك سۆيىدۇ .
 چۈنكى ئۇلار ئۇنىڭغا بولغان مۇھەببىتىگە ھىچكىمنى شىرىك قىلمايدۇ . ھالبۇكى ، ئاللاھقا باشقا نەرسىلەرنى شىرىك قىلىدىغان
 مۇشرىكلاردىن ئاللاھنى سۆيىمىز دەپ دەۋا قىلغۇچىلار ئۇلارنى (شىرىك قىلغان نەرسىلىرىنى) ئاللاھنى سۆيگەندەك سۆيىدۇ .
 ئىككى سەھىيەتە ئەنەستىن نەقىل قىلىندىكى ، ئاللاھ ئەلچىسى (ئاللاھنىڭ تەرىپلىشى ۋە ئامانلىق ئۇنىڭغا بولسۇن) مۇنداق دىگەن
 : سىلەرنىڭ بىرىڭلار تاكى مەن ئۇنىڭغا ئۇنىڭ بالىسىدىن ، ئاتىسىدىن ھەمدە بارلىق كىشىلەردىن سۆيۈملۈك بولمىغىچە مۇئمىن
 بولمايدۇ .

ھەمدە ئاللاھ ياخشى بىلىدۇ . ھەمدە ئاللاھ پەيغەمبىرىمىز مۇھەممەدنى تەرىپلىسۇن .